

УДК 338.486

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2022-2-9>

Шелеметьєва Т.В.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу
Національного університету «Запорізька політехніка»

Трохимець О.І.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри національної економіки,
маркетингу та міжнародних економічних відносин
Класичного приватного університету

Біленко М.О.

магістрантка
Національного університету «Запорізька політехніка»

Shelemetieva Tetiana

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

Trokhymets Olena

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor at the Department of National Economy,
Marketing and International Economic Relations
Classic Private University

Bilenko Maria

Undergraduate student
National University «Zaporizhzhia Polytechnic»

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА ТА ОЦІНЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

REGIONAL POLICY AND ASSESSMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF TOURISM IN THE ZAPOROZHYYE REGION

У статті досліджено теоретико-методологічні засади та практичні аспекти регіональної політики сталого розвитку туризму. Уточнено наукове визначення понять «регіональна політика», «сталий розвиток» та «сталий туризм». Запропоновано проведення моніторингу основних показників для оцінювання сталого розвитку туризму в регіоні: обсягів та напрямів туристичних потоків; економічної ефективності туризму; ефективності туристичної діяльності на рівні підприємств туристичної сфери; оцінювання стану туристичної інфраструктури. Розглянуто і проаналізовано показники сталого розвитку туризму в Запорізькому регіоні. Визначено основні тенденції розвитку туризму в Запорізькій області. Обґрунтовано необхідність враховувати у першу чергу регіональну специфіку території при реалізації політики сталого розвитку туризму в регіонах. Виокремлено спрямованість регіональної політики розвитку туризму Запорізької області. Зазначено завдання забезпечення сталого розвитку.

Ключові слова: регіональна політика, сталий розвиток, сталий туризм, оцінювання, показники, тенденції, регіон, аналіз, динаміка.

The article investigates the theoretical and methodological principles and practical aspects of regional policy of sustainable tourism development. It is noted that despite the large number of scientific studies, the problems of regional policy of sustainable tourism development taking into account the current situation in some regions, in particular in the Zaporizhzhia region, remain relevant and require further research and additional scientific and practical achievements. The scientific definition of "regional policy", "sustainable development" and "sustainable tourism" has been clarified. It is emphasized that regional policy is an integral part of public policy, which is aimed at organizing the national space in accordance with the chosen development strategy. Sustainable development is an important factor in the development of tourism, which meets the needs of the present, but does not jeopardize the ability of future generations to meet their own needs. It is proposed to monitor the main indicators for assessing the sustainable development of tourism in the region: volumes and directions of tourist flows; economic efficiency of tourism; efficiency of tourist activity at the level of enterprises of the tourist sphere; assessment of the state of tourist

infrastructure. Indicators of sustainable tourism development in the Zaporizhzhia region are considered and analyzed. The main trends in tourism development in the Zaporizhzhia region are identified. The dynamics of the main indicators of tourism activity within the region was typical for Ukraine. According to state statistics, the dynamics of tourism in the Zaporizhzhia region over the past two years, unfortunately, is negative, which is most likely due to the epidemiological situation in the country and the world. The necessity to take into account first of all the regional specifics of the territories in the implementation of the policy of sustainable tourism development in the regions is substantiated. It is noted that in the Zaporizhzhia region there are important prerequisites to enter the most developed in terms of tourism in Ukraine and Europe. Zaporizhzhia region has a favorable geopolitical location, comfortable microclimatic conditions, diverse landscape, unique flora and fauna, historical and cultural heritage, sufficient natural and health resources. The orientation of the regional policy of tourism development of Zaporizhzhia region is highlighted. The task of ensuring sustainable development is indicated. The primary task of forming a regional policy of sustainable tourism development should be to consolidate the efforts of all executive bodies to create favorable conditions for improving the quality of tourism services to the level of international standards, tourism and general infrastructure of the region. Ultimately, the sustainable development of tourism leads to the sustainable development of the entire territory, while protecting nature, culture, social and economic development.

Keywords: regional policy, sustainable development, sustainable tourism, assessment, indicators, trends, region, analysis, dynamics.

Постановка проблеми. Сучасна економічна та епідеміологічна ситуація в Україні та у світі змінила напрями туристичних потоків на користь внутрішнього туризму. Він поки що розвинений недостатньо, не повністю використовуються наявні туристичні ресурси, тому це потребує стимулювання й підтримки з боку держави. А розуміння важливості туризму як пріоритетної сфери господарства органами місцевої влади, регіональна політика в сфері туризму та реалізація цільових програм розвитку галузі сприятиме просуванню та покращенню конкурентоспроможності області на внутрішньому та міжнародному туристичному ринках. Туристична привабливість регіону залежить не лише від наявності комфортних засобів розміщення і привабливих туристичних продуктів, але й від рівня розвитку загальної інфраструктури регіону і побутової культури місцевого населення: стану житлово-комунального господарства, автомобільних доріг і зв'язку, якості послуг, торгівлі, збереження культурних і природних об'єктів, а також від умов і гарантій безпеки перебування туристів на даній території. Відповідно до цього, актуальним питанням є оцінювання показників розвитку туризму по регіонах, що використовуються в стратегії сталого розвитку сфери туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найважливіші теоретичні, методологічні та практичні питання регіональної політики досліджено у багатьох працях вітчизняних вчених. Так, теорію, методологію, практику регіональної політики сталого розвитку в монографії досліджував Герасимчук З.В. [1]. Головні цілі регіональної політики забезпечення сталого розвитку на сучасному етапі, визначення їх пріоритетності і шляхи долання перешкод у цьому напрямі у статті дослідила Свіда І.В. [2]. Наукові аспекти реалізації сталого розвитку, принципи, концепції та механізми сталого розвитку туризму, досягнення на практиці, заходи, щодо стимулювання сталого розвитку туризму в Україні розглянуті у працях вітчизняних та зарубіжних авторів. Лебедев І.В. [3] досліджував досвід Європейського Союзу і завдання для України щодо сталого розвитку туризму. Низку сучасних, науково-методичних і теоретичних підходів щодо встановлення концептуальних засад сталого розвитку туристичної діяльності розглянуті Ісаєнко В.М., Ніколаєвим К.Д., Бабіковою К.О. та ін. [4]. Стратегічні

напрями сталого розвитку туризму у Львівській області досліджені у статті Поїк О.Р. та Луцик М.В. [5]. Брич В. та Галиш Н. [6] дослідили рівень впровадження аспектів сталого розвитку туризму як цілеспрямованого впливу на процеси формування і підтримки туристично-рекреаційного середовища в інтересах суспільства. Але слід зазначити, що, незважаючи на велику кількість наукових досліджень, проблеми формування регіональної політики сталого розвитку туризму з урахуванням сучасного стану в окремих регіонах, зокрема у Запорізькій області, залишаються актуальними і потребують подальшого дослідження та додаткових наукових і практичних досягнень.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження актуальних проблем регіональної політики сталого розвитку туризму, моніторинг сучасних тенденцій та напрямів розвитку туризму у Запорізькій області.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В Законі України «Про засади державної регіональної політики» надається визначення поняття «державна регіональна політика» як «...система цілей, заходів, засобів та узгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб для забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності...» [7]. Академік М. Долішній зазначає, що «...у широкому розумінні регіональна політика – це система цілей і дій, спрямованих на реалізацію інтересів держави стосовно регіонів та внутрішніх інтересів самих регіонів за допомогою методів, що враховують історичну, етнічну, соціальну, економічну та екологічну специфіку території...» [8]. Тобто регіональна політика є складовою частиною державної політики, яка направлена на організацію національного простору відповідно до обраної стратегії розвитку.

Велике значення у впровадженні стратегії сталого розвитку є регіональна політика сталого розвитку, адже вона демонструє рівень готовності регіонів до зміни політики та устрою життя в цілому відповідно до засад сталого розвитку.

Сталий розвиток є важливим фактором розвитку туризму – це розвиток, який задовольняє потреби теперішнього часу, але не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби. В Україні визначення поняття «сталий розвиток» на державному рівні зафіксовано у проекті Закону «Концепція переходу України до сталого розвитку» (1997 р.). У документі зазначається, що сталий розвиток – це процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження і поетапно відтворення цілісності природного середовища, створення можливостей для рівноваги між її потенціалом і вимогами людей усіх поколінь [9, с. 212].

Відзначимо, що вперше термін «сталий туризм» був використаний у 80-х роках, коли і дослідники, і фахівці туристичної галузі працювали над Брундтланською доповіддю, а конференція «Тіні зеленого кольору» (Лідсі, Англія, 1990 р.) була присвячена діяльності, що пізніше отримала назву «сталий туризм» [10, с. 16].

Всесвітня туристична організація (ВТО) відгукнулася на заклик до розвитку стійких форм співіснування сучасного соціуму й розробила Кодекс розвитку сталого туризму, який набуває параметрів стійкості при зведенні до мінімуму негативних наслідків здійснення туристичних практик. ВТО запропонувала власне визначення «сталого туризму», як туристичну діяльність, за якої управління всіма ресурсами проходить таким чином, що економічні, соціальні, естетичні потреби задовольняються та зберігається культурна складова, екологічні процеси, біологічне різноманіття та системи підтримки життя» [10, с. 17].

Прийнята ВТО концепція розвитку сталого туризму покликана регулювати й вирішувати суперечності у взаємодіях між туристичними підприємствами, споживачами туристичних послуг і населенням туристичних дестинацій, що приймають, а також утримувати баланс між природоохоронними, соціальними та культурними аспектами туризму й сприяти впровадженню принципів сталого розвитку в усі сегменти туризму. Концепція сталого туризму увійшла в науковий дискурс у 1990-х рр. й набула низки інтерпретацій.

По-перше, під сталим туризмом розуміють стабільність, повторюваність, упорядкованість практик, дій, процедур. Однак ризики в туризмі сприймають як неминучість. По-друге, охорона навколишнього середовища тісно взаємопов'язана з розвитком туризму. Уряди багатьох країн, особливо країн ЄС, уважно ставляться до питань сталого розвитку туризму, що охоплює питання захисту навколишнього середовища. По-третє, туризм є сферою взаємодії туриста, місцевого жителя, працівника підприємства сфери туризму й гостинності. Кожен з них може виступати в різних ролях і поєднувати різні функції. По-четверте, достовірність, безпека, комфортність – принципи PR-діяльності туристичних організацій, спрямованої на клієнтів; ефективність, прагматизм, оперативність – принципи внутрішньої організаційної PR-діяльності. Поступальний рух у напрямі сталого туризму передбачає гармонійне поєднання внутрішніх і зовнішніх PR [10, с. 280].

Для визначення рівня сталого розвитку туризму на прикладі Запорізької області пропонуємо провести моніторинг основних показників розвитку туризму в регіоні:

- показників обсягів та напрямів туристичних потоків в регіоні;
- показників ефективності туристичної діяльності на рівні підприємств сфери туризму;
- показників оцінювання стану туристичної інфраструктури регіону.

Моніторинг, групування, визначення сукупності статистичних показників здатні надати характеристику діяльності та привабливості регіону з урахуванням різних аспектів, створити умови для міжрегіонального порівняння відповідних даних. Моніторинг має можливість вчасно виявляти загрози і знаходити необхідні вектори розвитку ситуації в цільовому напрямку. Він також надає підстави для розробки стратегії, планів, проектів і програм сталого розвитку галузі органами публічної влади.

Запорізька область входить до першої десятки провідних областей за обсягами реалізованих послуг і кількістю ліцензійатів, що працюють на території України. Динаміка основних показників туристичної діяльності в межах області є типовою для України. Як показали дані державної статистики, динаміка туристичної діяльності в Запорізькій області за останні два роки, на жаль, негативна, що скоріш за все пов'язано з епідеміологічною ситуацією у країні та світі.

Регіональна політика розвитку туризму Запорізької області активно спрямована на поліпшення стану туристичної сфери в регіоні. Державними та науковими структурами спільно з громадськістю було розроблено «Стратегію розвитку туризму Запорізької області на 2021–2027 роки» [11], основними цілями якої є вдосконалення та розвиток туристично-рекреаційної та допоміжної інфраструктури, розвиток людських ресурсів, формування та просування туристичних дестинацій Запорізької області, а також розбудова Національного заповідника «Хортиця». Реалізація даної стратегії дозволить перетворити сферу туризму Запорізької області на прибуткову та високоефективну галузь регіональної економіки.

Туристичний бренд міста Запоріжжя активно просувається завдяки діяльності Туристичного Інформаційного Центру міста. У березні 2018 р. відповідно до рішення Запорізької міської ради було створено Комунальне підприємство «Туристичний інформаційний центр» [12], метою діяльності якого є отримання прибутку від надання туристично-інформаційних послуг, покращення соціально-економічного розвитку міста шляхом упорядкування й розвитку туристичної діяльності як пріоритетного виду економічної діяльності.

Отже, аналізуючи, статистичні дані Запорізької області зосередимо увагу на ролі та місці туристичної галузі в економіці регіону за період 2018–2020 рр. (табл. 1).

Виходячи з табл. 1 (за даними Головного управління статистики Запорізької області) відзначимо, що кількість іноземних туристів у 2020 р. зменшилась більше ніж на половину, у порівнянні з 2018–2019 рр.

Аналіз показників обсягів та напрямів туристичних потоків в Запорізькій області

Показники	Рік			Відхилення			
	2018	2019	2020	Абсолютне, тис. осіб		Відносне, %	
				2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, тис. осіб	56374	56838	33169	464	- 23669	0,8	-41,6
у тому числі							
іноземні туристи, тис. осіб	252	182	36	-70	-146	-28	-80,2
туристи-громадяни України, які виїжджали за кордон, тис. осіб	38984	44391	25517	5407	-18874	14	-42,5
внутрішні туристи, тис. осіб	17138	12265	7616	-4873	-4649	-28,4	-38

Кількість внутрішніх туристів була більш-менш прийнятною у 2018–2019 рр., а у 2020 р. зменшилась на 38%. Що стосується громадян України, котрі виїжджали за кордон, у 2019 р. їх кількість збільшилась на 14% у порівнянні з 2018 р., що говорить про необхідність вивчення питання щодо популяризації області серед вітчизняних туристів [13]. Проте, у 2020 р. іноземні країни почало відвідувати менше туристів області (на 42,5% зменшився туристичний потік виїзних туристів) та й всієї країни взагалі. Це насамперед через початок пандемії коронавірусу у всьому світі.

Частка внутрішнього, виїзного та в'їзного туризму за 2015–2020 рр. в загальній кількості туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності в Запорізькій області впродовж 2015–2020 рр. змінювалась (табл. 2).

Як бачимо з таблиці 2, частка туристів що виїжджають з області за кордон суттєво більша, аніж іноземних туристів, що приїждять до неї. Це простежується протягом всього періоду 2015–2020 рр. Така тенденція низького в'їзного туристичного потоку обумовлена тим, що у Запорізькому регіоні приділяють наразі мало уваги популяризації туризму та міжнародних туристичних ринках.

Зазначимо, що внутрішній потік зменшується з кожним роком. Якщо у 2015 р. частка внутрішніх туристів становила 44,3%, то у 2020 році – 22,9%. Отже, треба здійснювати заходи щодо вивчення проблем низького внутрішнього та зовсім незадовільного в'їзного туристичного потоку. В Запорізькій області переважає сезонний туризм і тому доцільно буде, наприклад, провадити стратегічні цілі щодо розвитку інноваційних видів туризму. Також необхідно покращувати маркетингові кампанії задля збільшення привабливості Запорізького регіону для іноземних та вітчизняних туристів.

Наступним кроком моніторингу основних показників розвитку туризму в регіоні буде аналіз показників ефективності туристичної діяльності на рівні підприємств сфери туризму (табл. 3).

Зазначимо, що кількість турагентів та туроператорів Запорізької області зменшувалась протягом усього часу. Лише у 2019 р. кількість підприємств стало менше на 35 одиниць у порівнянні з 2018 р. У 2020 р. їх кількість знизилась ще на 4% (6 підприємств). Частка турагентів складає майже повну частку всієї кількості суб'єктів туристичної діяльності у 2018 та 2019 рр. Суб'єктів, що здійснюють екскурсійну діяльність в області тільки приблизно 5%, при цьому 30% підприємств припинили своє існування у 2019 р. За 2020 р. данні по підприємствам, що здійснюють екскурсійну діяльність відсутні.

Аналізуючи кількість обслугованих туристів турагентами та туроператорами в Запорізькій області (табл. 4) слід зазначити, що 2018–2019 рр. характеризуються більш стрімким зростанням їх кількості ніж наступний 2020 р., зокрема за вказаний період було обслуговано понад 30 тис. осіб. У 2020 р. їх кількість зменшилась майже на 50%.

Слід також відзначити, що динаміка кількості обслугованих іноземних громадян, які відвідали Україну та зміна кількості громадян України, що виїжджали за кордон мали практично схожі тенденції. Але у 2020 р. кількість іноземних туристів, що було обслуговано, взагалі зменшилась на 80,2%. Стосовно цього року можна сказати, що загальна кількість туристів, й особливо іноземних, знизилась через те, що більшість країн були закриті через пандемію. Відповідно знизилась кількість міжнародних подорожей.

За даними Державної служби статистики України та області протягом 2020 р. Запорізький регіон відвідало 15185 осіб з різною метою, що на 51% менш, ніж у 2018 р. (табл. 5). Найбільша частка туристів

Таблиця 2

Аналіз частки внутрішнього, виїзного та в'їзного туризму в Запорізькій області за 2015–2020 рр., %

Показники	Роки					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Внутрішній потік	44,3	41,3	32	30,4	21,6	22,9
Виїзний потік	55,6	58,4	68,1	69,2	78,1	77
В'їзний потік	0,1	0,3	0,1	0,4	0,3	0,1

Таблиця 3

Аналіз динаміки суб'єктів туристичної діяльності в Запорізькій області

Показники	Рік			Відхилення			
	2018	2019	2020	Абсолютне, од.		Відносне, %	
				2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, усього	188	153	147	-35	-6	-18,6	-4
у тому числі:							
туроператори	4	3	4	-1	1	-25	33,3
турагенти	174	143	53	-31	-90	-18	-63
суб'єкти, що здійснюють екскурсійну діяльність	10	7	-	-3	-	-30	-

Таблиця 4

Аналіз динаміки кількості туристів, обслугованих туроператорами та турагентами у Запорізькій області, осіб

Показники	Рік			Відхилення			
	2018	2019	2020	Абсолютне, осіб		Відносне, %	
				2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Усього:	31679	31521	17984	-158	-13537	-0,5	-43
У тому числі:							
Громадян України усього:	31427	31339	17948	-88	-13391	-0,3	-42,7
У тому числі подорожуючих:							
- в межах території України	9836	8438	5924	-1398	-2514	-14,2	-29,7
- за кордоном	21591	22901	12024	1310	-10877	6	-47,4
Іноземців	252	182	36	-70	-146	-27,7	-80,2

Таблиця 5

Аналіз динаміки обслуговуваних туристів турагентами за метою поїздки та видами туризму в Запорізькій області, осіб

Показники	Рік					
	2018	Частка, %	2019	Частка, %	2020	Частка, %
Обслуговано туристів, усього	30884	100	25317	100	15185	100
У тому числі за метою поїздки:						
службова, ділова, навчання	642	2,1	-	-	-	-
дозвілля, відпочинок	29035	94	25308	99,9	14971	98,6
лікування	1207	3,9	9	0,1	214	1,4

це ті, що приїздили до регіону з метою дозвілля та відпочинку – майже 100% протягом усіх трьох років. Поїздки зі службовою метою відбулися лише у 2018 р, частка яких 2,1% від загальної кількості обслуговуваних туристів [14].

На жаль, мотивація туристичних подорожей залишається незмінною. Туристи приїжджають до Запорізької області з метою відпочинку, дуже низький відсоток відвідує територію з метою лікування, хоча й область характеризується великим потенціалом для лікувально-оздоровчого виду туризму. Принаймні вони не користуються послугами турагентів та туроператорів для цього. Як відмічає О.В. Аніщенко, «...лікувально-оздоровчий туризм є одним із найбільш стійких видів туристичних ринків України і пріоритетних напрямів, проте він найбільше потребує підтримки і скоординованого розвитку...» [15].

Що стосується спортивного та спеціалізованого туризму, статистичних даних взагалі немає, адже з такою ціллю туристи майже не відвідують Запорізьку область. Це повинно стати приводом для вирішення

питання щодо проведення масштабних заходів (наприклад, спортивних) на національному та міжнародному рівнях.

Наступною групою показників оцінювання стало розвинутого туризму в регіоні є показники стану туристичної інфраструктури. В туристичній інфраструктурі одне з центральних місць займають готелі та аналогічні засоби розміщення.

Статистичний облік колективних засобів розміщення в Запорізькій області показує, що їх мережа у 2018 р. нараховувала 123 заклади (юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців) із кількістю місць – 16102 одиниць (табл. 6).

У наступному році кількість закладів збільшилась на 8,1% (становило 133 підприємства), але у 2020 р. цей показник зменшився на 10,5%. Кількість місць у засобах розміщення була й залишається майже незмінною, як і кількість осіб, що перебували в них.

За період 2018–2020 рр. відбувалось зменшення кількості осіб розміщених у колективних закладах – з 162299 у 2018 р. до 92794 у 2020 р. (-46,2%)

Аналіз динаміки колективних засобів розміщування (юридичні особи, відокремлені підрозділи юридичних осіб) в Запорізькій області

Показники	Рік			Відхилення			
	2018	2019	2020	Абсолютне, тис. осіб		Відносне, %	
				2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Кількість колективних засобів розміщування, од	123	133	119	10	-14	8,1	-10,5
Кількість місць у колективних засобах розміщування, од	16102	17938	16169	1836	-1769	11,4	-10
Кількість осіб, що перебували у колективних засобах розміщування	162299	172731	92794	10432	-79937	6,4	-46,2

(рис. 1). Основна питома вага розміщених осіб припадала на інші засоби розміщування (69,2–74,8%). Кількість розміщених у готелях та аналогічних засобах розміщування знизилась з 112320 осіб у 2018 р. до 69436 осіб у 2020 р.

В цілому усі три показники протягом досліджуваного періоду мають практично незмінне абсолютне й відносне відхилення (табл. 6).

У міжнародній практиці прийнята стандартна класифікація засобів розміщення туристів, розроблена експертами СOT, згідно з якою до їх складу входять готелі та аналогічні їм заклади, а також спеціалізовані та інші колективні засоби розміщення.

Розглянемо за складом колективні засоби розміщування (юридичні особи, відокремлені підрозділи юридичних осіб) в Запорізькій області (табл. 7).

Слід зазначити, що найбільшу частину в структурі всіх колективних засобів на протязі 2018–2020 рр. від загальної кількості (87,7% – у 2018 р., 87,2% – у 2019 р. та 92,4% – у 2020 р. відповідно) займали інші засоби розміщування. При цьому відбулося зростання як за готелями та аналогічними засобами розмі-

щування – відповідно, з 123 до 133 одиниць, так і за іншими засобами розміщування – з 15 одиниць до 17 одиниць. Отже, на протязі 2018–2019 рр. відбулося збільшення колективних засобів розміщування України. Темпи приросту становили в 2019 р. – 8,1%.

Результати проведеного моніторингу можливо використовувати при формуванні складових регіональної політики сталого розвитку туризму Запорізької області та корегування стратегічної програми розвитку.

Відзначимо, що внутрішній туризм за останні два роки дуже змінився, українці стали більше їздити Україною, відвідувати як західні так і східні регіони. Але статистичних показників внутрішнього туризму не було і немає на сьогодні. Нажаль з 2017 р. не має музейної статистики на рівні країни.

Але, відзначимо, що у Запоріжжі налічується 30 музеїв. Серед яких:

– Обласний краєзнавчий музей, в якому постійно працюють експозиції: «Природа Запорізького краю»; «Запорізький край у далекому минулому»; «Запорізький край у XIV – XVIII ст. Доба козацтва»;

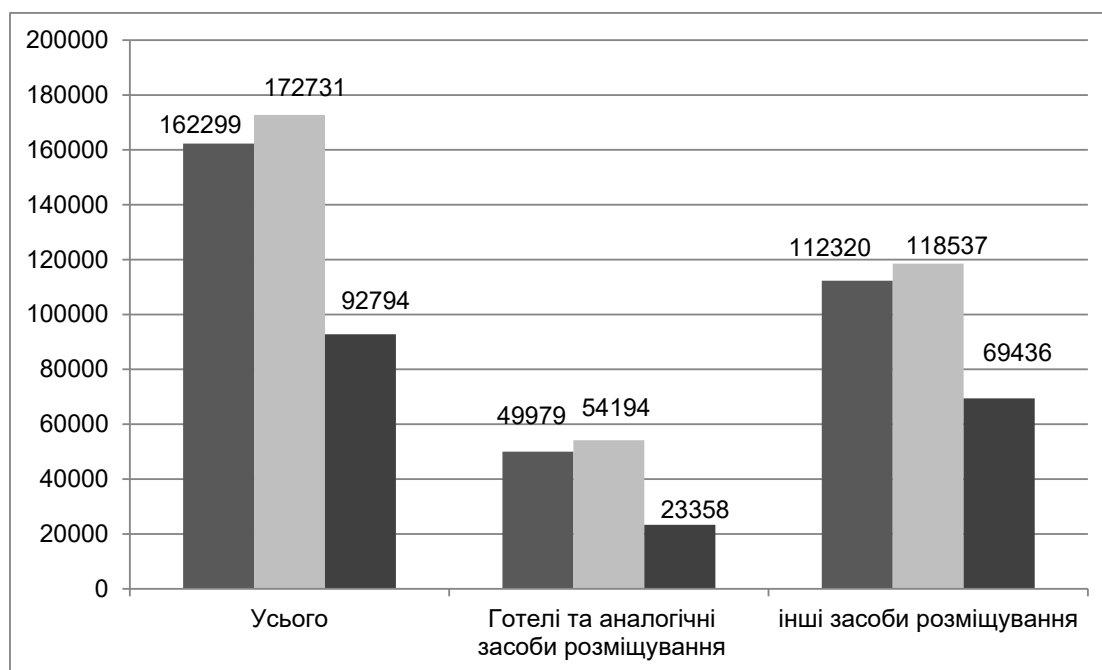

Рис. 1. Динаміка кількості осіб, розміщених у колективних закладах в Запорізькій області в 2018–2020 рр., осіб

Частка кількості засобів розміщення в Запорізькій області за 2018–2020 рр.

Показники	Рік					
	2018	Частка, %	2019	Частка, %	2020	Частка, %
Кількість колективних засобів розміщування, усього	123	100	133	100	119	100
у тому числі:						
готелі та аналогічні засоби розміщування	15	12,2	17	12,8	15	7,6
інші засоби розміщування	108	87,8	116	87,2	110	92,4

«Запорізький край наприкінці XVIII – на початку XIX ст. Заселення краю»; «Дніпрогес: підкорення стихії»; «Запорізька область напередодні та в роки Другої світової війни»; «Запоріжжя в період післявоєнної відбудови» та інші;

– Обласний художній музей, колекція якого сьогодні налічує близько 13 тис. експонатів;

– Музей історії зброї – єдиний в Україні приватний музей історії зброї такого масштабу. В експозиції виставки представлено понад 4500 одиниць холодної та вогнепальної зброї, які відображають всі етапи становлення людської цивілізації;

– Музей архітектури Запоріжжя – це унікальний просвітницький проект, реалізований до 250-річчя міста. Це перший музейний заклад, в якому історія розвитку Запоріжжя представлена як наскрізний сюжет. Музей складається з чотирьох відділів, присвячених забудові Олександрівська, колоніям менонітів, добі індустріальної модернізації та повоєнному відновленню міста.

Серед приватних музеїв також слід відзначити Музей техніки «Фаєтон» та Музей кераміки. Наприкінці 2012 року запрацювала ще одна приватна експозиція – Музей техніки Богуслаєва [16].

Розвиток сталого туризму це дуже системна та комплексна робота, яка потребує багатьох інвестицій, розвитку інфраструктури, якості сервісу, професійної підготовки кадрів, запроваджених стандартів якості та загалом комплексних рішень у цю сферу. У 2021 р. Запорізький регіон успішно реалізував 35 сучасних об'єктів інфраструктури, серед яких: 4 спортивні об'єкти, встановлено флагшток на острові «Хортиця» на оновленому Кургані Єдності, 4 світні заклади, 26 у галузі медицини, оновлено 270 км державних доріг та 78 км шляхів місцевого значення, відкрито рух вантовим мостом через Дніпро та ін.

При формуванні стратегії розвитку туризму регіонів необхідно спиратися на концепцію сталого розвитку, оскільки людство, будучи частиною живої природи, не зможе існувати без її ресурсів, що означає розумне використання і збереження природної ресурсної бази [17, с. 535].

Забезпечення сталого розвитку можливо завдяки вирішення таких основних завдань, як:

- забезпечення рівноваги економічних, екологічних і соціальних чинників розвитку;
- забезпечення балансу інтересів туристів і місцевого населення;
- справедливий розподіл доходів від туризму між всіма членами місцевого співтовариства, включаючи всі верстви населення, у тому числі найбільш незахищених (діти, пенсіонери, інваліди та ін.).

Сталий розвиток галузі регіонального розвитку передбачає мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище, впровадження інноваційних технологій в діяльність підприємств з цією метою, використання рівня енергоємності промисловості, створення умов для збереження біорізноманіття в умовах урбанізації та розвитку інфраструктури (при будівництві шляхів, мостів, проведенні комунікацій, будівництві житлових масивів).

Для здійснення ефективної регіональної політики сталого розвитку туризму необхідно:

- наявність сприятливої законодавчої бази;
- права у реалізації місцевого розвитку між місцевою владою, громадськістю та іншими соціальними групами;
- наявність необхідних ресурсів та розвинутої інфраструктури;
- можливість розробки нових ефективних комунікаційних механізмів.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки. Отже, при реалізації політики сталого розвитку туризму в регіонах у першу чергу варто врахувати регіональну специфіку територій. Зазначимо, що у Запорізькій області існують вагомі передумови для того, щоб увійти до найбільш розвинутих у туристичному відношенні регіонів України та Європи. Запорізький край має вигідне геополітичне розташування, комфортні мікрокліматичні умови, різноманітний ландшафт, унікальну флору і фауну, історико-культурну спадщину, достатні природно-оздоровчі ресурси. Первинним завданням формування регіональної політики сталого розвитку туризму має бути консолідація зусиль всіх органів виконавчої влади для створення сприятливих умов для вдосконалення якості туристичного обслуговування до рівня міжнародних стандартів, туристичної та загальної інфраструктури регіону. В кінцевому підсумку сталий розвиток туризму приводить до сталого розвитку всієї території, при цьому здійснюючи охорону природи, культури, соціальний і економічний розвиток.

Бібліографічний список:

1. Герасимчук З.В. Регіональна політика сталого розвитку: теорія, методологія, практика : монографія. Луцьк : Надстир'я, 2008. 528 с.
2. Свида І.В. Завдання регіональної політики сталого розвитку: визначення пріоритетів, шляхи вирішення. URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/116.pdf> (дата звернення: 04.02.2022).
3. Лебедев І.В. Сталий розвиток туризму: досвід європейського союзу і завдання для України. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2018. № 3 (67). С. 162–173.

4. Ісаєнко В.М., Ніколаєв К.Д., Бабікова К.О. та ін. Стратегія сталого розвитку (туристична галузь). Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. 301 с.
5. Роїк О.Р., Лушчик М.В. Стратегічні напрями сталого розвитку туризму у Львівській області з урахуванням сучасного стану. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/roik2.htm (дата звернення: 04.02.2022).
6. Брич В., Галиш Н. Сталлий розвиток туристичної індустрії: екологічний та статистичний вимір. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42558/1/%D0%91%D1%80%D0%B8%D1%87.pdf> (дата звернення: 04.02.2022).
7. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 04.02.2022).
8. Долішній М.І. Регіональна політика на рубежі ХХ–ХХІ століття: нові пріоритети. Київ : Наукова думка, 2006. 512 с.
9. Корж Н.В., Басюк Д.І. Управління туристичними дестинаціями : підручник. Вінниця : «ПП«ТД Едельвейс і К», 2017. 322 с.
10. Шелеметьєва Т.В. Теоретичні та прикладні аспекти управління розвитком туризму в Україні : монографія. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2019. 356 с.
11. Стратегія розвитку туризму Запорізької області на 2021–2027 роки. URL: http://www.berda.gov.ua/files/admin/Tourism_development_strategy_Zp.pdf (дата звернення: 04.02.2022).
12. Офіційний сайт Запорізького Туристичного Інформаційного Центру. URL: <https://zaporizhzhia.city> (дата звернення: 04.02.2022).
13. Офіційний сайт Головного управління статистики у Запорізькій області. URL: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 04.02.2022).
14. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 04.02.2022).
15. Аніщенко О.В. Проблеми розвитку регіонального санаторно-курортного комплексу. URL: <http://eprints.kname.edu.ua/33029/> (дата звернення: 04.02.2022).
16. Туристичний потенціал. URL: <https://invest.zp.gov.ua/uk/pages/tourism> (дата звернення: 04.02.2022).
17. Папп В.В., Бошота Н.В. Туризм як пріоритетний напрям розвитку економіки регіону (на прикладі Закарпатської області). URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20143\(107\)/sep20143\(107\)_528_PappVV,BoshotaNV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20143(107)/sep20143(107)_528_PappVV,BoshotaNV.pdf) (дата звернення: 04.02.2022).
4. Isaenko V.M., Nikolaev K.D., Babikova K.O. and others (2014) *Strateghiya stalogo rozvytku (turystychna ghaluzj)* [Sustainable Development Strategy (tourism industry)]. Kyiv. MPU Publishing House. Dragomanova. (in Ukrainian)
5. Roik O.R., Lushchik M.V. *Strategichni napryamy stalogo rozvytku turyzmu u Ljvivskijj oblasti z urakhuvannjam suchasnogo stanu* [Strategic directions of sustainable development of tourism in the Lviv region taking into account the current state]. Available at: https://tourlib.net/statti_ukr/roik2.htm (accessed 04 February 2022).
6. Brych V., Galysh N. *Stalyj rozvytok turystychnoji industriji: ekologichnij ta statystychnyj vymir* [Sustainable development of the tourism industry: environmental and statistical dimension]. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/42558/1/%D0%91%D1%80%D0%B8%D1%87.pdf> (accessed 04 February 2022).
7. *Pro zasady derzhavnoji regionalnoji polityky: Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 r.* [On the principles of state regional policy: Law of Ukraine of 05.02.2015]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (accessed 04 February 2022).
8. Dolishnij M.I. (2006) *Rehionaljna polityka na rubezhi XX–XXI stolittja: novi priorytety* [Regional policy at the turn of the XX–XXI century: new priorities]. Kyiv. Naukova Dumka. (in Ukrainian)
9. Korzh N.V., Basyuk D.I. (2017) *Upravlinnja turystychnymy destynacijamy: pidruchnyk* [Management of tourist destinations: a textbook]. Vinnytsia. PE «TD Edelweiss and K». (in Ukrainian)
10. Shelemetieva T.V. (2019) *Teoretychni ta prykladni aspekty upravlinnja rozvytkom turyzmu v Ukraini* [Theoretical and applied aspects of tourism development management in Ukraine: monograph]. Zaporizhzhia: Classical Private University. (in Ukrainian)
11. *Strateghiya rozvytku turyzmu Zaporizkoji oblasti na 2021–2027 roky* [Tourism Development Strategy of Zaporizhia Oblast for 2021–2027]. Available at: http://www.berda.gov.ua/files/admin/Tourism_development_strategy_Zp.pdf (accessed 04 February 2022).
12. *Oficijnyj sajт Zaporizkogho Turystychnogho Informacijnogho Centru* [Official site of the Zaporozhye Tourist Information Center]. Available at: <https://zaporizhzhia.city> (accessed 04 February 2022).
13. *Oficijnyj sajт Gholovnogho upravlinnja statystyky u Zaporizkijj oblasti* [Official website of the Main Department of Statistics in Zaporizhia Oblast]. Available at: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua/> (accessed 04 February 2022).
14. *Oficijnyj sajт Derzhavnoji sluzhby statystyky Ukrainy* [Official site of the State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 04 February 2022).
15. Anishchenko O.V. *Problemy rozvytku rehionalnogho sanatorno-kurortnogho kompleksu* [Problems of development of the regional sanatorium-resort complex]. Available at: <http://eprints.kname.edu.ua/33029/> (accessed 04 February 2022).
16. *Turystychnyj potencial* [Tourist potential]. Available at: <https://invest.zp.gov.ua/uk/pages/tourism> (accessed 04 February 2022).
17. Papp V.V., Boshota N.V. *Turyzm jak priorytetnyj napryam rozvytku ekonomiky regionu (na prykladi Zakarpatskoji oblasti)* [Tourism as a priority area of economic development of the region (on the example of the Transcarpathian region)]. Available at: [http://ird.gov.ua/sep/sep20143\(107\)/sep20143\(107\)_528_PappVV,BoshotaNV.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20143(107)/sep20143(107)_528_PappVV,BoshotaNV.pdf) (accessed 04 February 2022).

References:

1. Gherasymchuk Z.V. (2008) *Rehionaljna polityka stalogo rozvytku: teorija, metodologhija, praktyka* [Regional policy of sustainable development: theory, methodology, practice]. Lutsk. Nadsturya. (in Ukrainian)
2. Svyda I.V. *Zavdannja rehionalnoji polityky stalogo rozvytku: vyznachennja priorytetiv, shljakhy vyrishennja Tasks of regional policy of sustainable development: definition of priorities, ways of the decision*. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/116.pdf> (accessed 4 February 2022).
3. Lebedjev I.V. (2018) *Stalyj rozvytok turyzmu: dosvid jevropejskogho sojuzu i zavdannja dlja Ukrainy* [Sustainable development of tourism: the experience of the European Union and the challenges for Ukraine]. *Visnyk social'no-ekonomichnykh doslidzhenj* [Bulletin of socio-economic research], no. 3(67), pp. 162–173.